

Modern Dünyada Mânevî Sürdürülebilirlik: Tasavvuf Perspektifinden Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

*Spiritual Sustainability in the Modern World:
The Sustainable Development Goals from Sufi Perspective*

Nevzat TARHAN*

Özet

Tasavvuf ve kalite kontrol kavramları, her ne kadar birbirlerinden bağımsız gibi görünse de, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) benzeri evrensel refahı amaçlayan programlar perspektifinden değerlendirildiğinde aslında anlamlı bir bütünlük sergilemektedir. 2015 yılında kabul edilen ve yoksulluğun sona erdirilmesi, gezegenin korunması ile tüm insanların barış ve refah içinde yaşamasını amaçlayan Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile tasavvufi prensipler arasında doğrudan bağlantılar kurulabilmektedir. Örneğin, kalkınma hedefleri arasında yer alan “Yoksulluğa Son” hedefi, tasavvuftaki kanaatkârlık, paylaşım ve israfı önleme gibi değerlerle desteklenebilir. Benzer şekilde, “Eşitsizliklerin Azaltılması” hedefi, tasavvufun tüm insanları eşit ve potansiyel olarak mükemmel gören insan anlayışıyla doğrudan örtüşmektedir. Bu bağlam, Üsküdar Üniversitesinin SKH doğrultusundaki çalışmalarıyla da uyumludur. Bu yazıda, “Açlığa Son”, “Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar”, “İklim Eylemi”, “Su Altındaki Yaşam”, “Karada Yaşam” ve “Cinsiyet Eşitliği” gibi diğer hedeflerin tasavvufi prensiplerle olan doğrudan ilişkileri incelenecektir. Bu çerçeve, sürdürülebilir kalkınmanın başarılmasında geleneksel bilgelik ile modern kalite ve yönetim anlayışlarının nasıl sinerji oluşturabileceğini göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, bütüncül refah, bütüncül adalet, bütüncül toplumsal denge.

* **ORCID:** 0000-0002-6810-7096. Prof. Dr., Kurucu Rektör, Üsküdar Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı,
E-mail: nevzat.tarhan@uskudar.edu.tr

Geliş Tarihi: 01.08.2025

Kabul Tarihi: 18.08.2025

Yayın Tarihi: 30.11.2025

Atıf Bilgisi: Nevzat Tarhan, “Modern Dünyada Mânevî Sürdürülebilirlik: Tasavvuf Perspektifinden Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri”, *Tasavvuf Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 4, 2 (2025): ss. 130-136.

Bu makale uluslararası CC BY-NC-ND 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.
(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

Abstract

The concepts of Sufism and quality control may appear independent from one another, but, they in fact demonstrate a meaningful coherence when evaluated from the perspective of initiatives aimed at universal welfare, such as the United Nations Sustainable Development Goals (SDGs). Direct correlations can be established between the principles of Sufism and the Sustainable Development Goals, which were adopted in 2015 with the aims of ending poverty, protecting the planet, and ensuring peace and prosperity for all people. For instance, the goal of “No Poverty” among the development objectives can be reinforced by Sufi values such as contentment, sharing, and the prevention of waste. Similarly, the goal of “Reduced Inequalities” aligns directly with the Sufi conception of the human being, which views all people as equal and potentially perfect. This context is also consistent with the attempts of Üsküdar University in line with the SDGs. This article will examine the direct relationships between other key goals—such as “Zero Hunger,” “Peace, Justice and Strong Institutions,” “Climate Action,” “Life Below Water,” “Life on Land,” and “Gender Equality”—and Sufi principles. This framework is significant for demonstrating how traditional wisdom and modern quality and management understandings can create a synergy in achieving sustainable development.

Keywords: Sufism, the United Nations Sustainable Development Goals, holistic well-being, holistic justice, holistic balance.

1. Giriş

İlk bakışta tasavvuf ve kalite kavramlarının bir arada ele alınması bir çelişki gibi görünebilir. Ancak, derinlemesine incelendiğinde bu iki alanın birbirini nasıl mükemmel bir şekilde tamamladığı ve ortak hedeflere nasıl hizmet ettiği anlaşılacaktır. Bunun somut bir örneğini Birleşmiş Milletler tarafından yoksulluğa son vermek, gezegeni korumak ve insanların barış ve refah içinde yaşamasını sağlamak üzere 2015 yılında kabul edilen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) çerçevesinde bulmak mümkündür. Söz konusu hedefler ile tasavvufî düşüncenin benimsediği birçok prensip arasında doğrudan bir ilişki kurulabilir. Örneğin, SKH içerisinde tanımlanan ilk hedef olan Yoksullukla Mücadele, tasavvuftaki îsar kavramı ve kanaatkâr ve paylaşma yönelik bir yaşam benimseme ilkesi ile birlikte ele alındığında Kur’ânî bir emir olan (A’râf 7/31) aşırı tüketimin ve israfın azaltılmasına katkıda bulunabilir. Aynı biçimde, SKH’nin onuncu hedefi

olan Eşitsizliklerin Azaltılması konusuna, tasavvufun insan tasavvuru perspektifinden bakmak olasıdır. Buna göre insan, Hakk’ın sûreti (*Imago Dei*) olması hasebiyle diğer mevcudâta nazaran kemalât sahibidir ve bu yetkinlik her insanda bilkuvve mevcuttur. Bu anlamda insanlar arasında herhangi bir fark yoktur.

Tasavvuf ve kalite arasındaki bu bütünleşme, üniversitemizin Birleşmiş Milletler’in Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) doğrultusundaki çalışmalarıyla da somut bir şekilde örtüşmektedir. Bu yazıda, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri’nden “Yoksulluğa Son” (SKH 1), “Açlığa Son” (SKH 2), “Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar” (SKH 16), “İklim Eylemi” (SKH 13), “Su Altındaki Yaşam” (SKH 14), “Karada Yaşam” (SKH 15) ve “Cinsiyet Eşitliği” (SKH 5) başlıkları altında yer alan amaçların tasavvufî prensiplerle doğrudan ilişkilerine değinilecektir.

2. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) ve Tasavvuf: Beklenmedik Bir Uyum

Birleşmiş Milletler'in belirlediği 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi etiketi, küresel ölçekte refahı hedeflemektedir. Dünya genelinde yaklaşık 2.500 üniversitenin başvurduğu bu etiketlerden Türkiye'den 41 üniversite başvuruda bulunmuş olup, vakıf üniversiteleri arasında ise bu sayı 11'dir. Üsküdar Üniversitesi, bu süreçte vakıf üniversiteleri arasında birinci sırada yer alarak vizyon ve misyonunu taçlandırmıştır.

İlginç olan, bu 17 etiketin yarısından fazlasının temel değerlerinin doğu bilgeliğinden ve tasavvuftan besleniyor olmasıdır. Her iki yaklaşımın da ortak hedefi; bütüncül refah, bütüncül adalet, bütüncül barış ve bütüncül toplumsal dengeyi sağlamaktır.

3. Tasavvuf ve SKH'lerin Ortak Paydaları

Bütüncül Refah ve İnsan Odaklılık: SDG'ler, "Yoksulluğa Son" (SKH 1) ve "Açlığa Son" (SKH 2) gibi etiketlerle küresel ölçekte insan onuruna yakışır yaşam koşulları yaratmayı hedeflerken, tasavvuf da "yaratılanı yaratanı ötürü sevmek" ilkesiyle aynı amaca hizmet eder. Tasavvuf, fakire, muhtaca yardım etmeyi bir ibadet olarak görür. Bu, maddi çıkar beklemeden, manevi bir ödül (ölüm ötesi ödül) motivasyonu ile hareket etmeyi sağlar ve insanın biyolojik bir zaafı olan ödül sistemini olumlu bir yöne yönlendirir. Bu yaklaşım, sadece dünyevi ödüllerle motive olan yaklaşımların ötesine geçerek bireyin sosyal sorumluluk projelerine daha içsel bir motivasyonla dahil olmasını sağlar.

Günümüzde sosyal bağlar zayıfladığı için insanlar yardımsız ve korumasız kalıyor. Oysa toplum sadece güçlü ve sağlıklı bireylerden oluşmuyor. Hastalar, zayıflar, yaşlılar,

çocuklar, özürllüler sosyal yapının üretmeyen katmanlarıdır ve ancak yardımlaşma kültürü ile bu kişilere çıkar beklentisi olmadan yardım edilebilir. Mevlânâ Celâleddîn Rûmî'nin *Mesnevî*'sinde geçen "Cömert Şeyhin Hikâyesi" bencil olmanın, toplum üzerindeki menfî etkileri ve yardımlaşma kültürü hakkında tefekkür etmemizi sağlayan mükemmel bir kıssadır. Hikâyeye göre;

Cömert bir şeyh vardı. Büyük miktarlarda borçlanırdı, yoksullara dağıtırdı. Yine borç ile bir tekke yaptırdı, malı mülkü neyi varsa Allah yoluna vermişti. Allah da onun borçlarını ödemesini sağladı. Şeyh böylece hayatını sürdürdü, hep borç aldı ve yoksullara dağıttı. Ömrünün sonuna erdi. Hastalandı. Borçlu olduğu kişiler gelip etrafında toplandılar. Hepsini üzgün ve umutsuzdu. Şeyh onlara, "Allah'ın beş yüz dinar bulmaya gücü yetmez mi sanki?" diyordu. O sırada dışarıdan helva satan bir çocuğun sesi geldi. Şeyh, hizmetçisine bütün helvaları gizlice gidip satın almasını söyledi. "Alacaklılar helvayı yiyince belki acı acı bakmaktan vazgeçerler" diye düşündü. Hizmetçi gizlice gidip çocuğun bütün helvasını yarım dinara aldı. Getirip Şeyh'in önüne koydu... "Buyurun" dedi Şeyh alacaklılara. "Şu güzel helvayı yiyin."

Herkes helvayı yedikten sonra çocuk da kabını alıp parasını istedi. Şeyh: "Parasını verecek gücüm yok, borç içinde yüzüyorum ben" deyince, çocuk ağlamaya başladı.

"Şimdi ben ustama ne söylerim?!" diye saatlerce ağladı. Bu sırada pek çok kişi çocuğun başına toplanıyordu. Alacaklılar da Şeyh'e kızgındı. "Bize yaptığın yetmiyormuş gibi bu çocuktan ne istedin!" diye çıkışıyorlardı. Şeyh bütün bunların hiçbirisine aldırış etmiyordu. Oraya gelenlerden birkaç akçe toplansaydı çocuğun parası ödenirdi, ama Şeyh'in himmeti buna da izin vermemişti. Hiçkimse çocuğa bir şey vermedi. İkinci vaktinde hizmetçi elinde bir tabakla çıkageldi. Şeyhin halini

duyan bir yüce kişi ona armağan göndermişti. Tabağın bir tarafında beş yüz dinar, bir yanında da yarım dinar duruyordu. Bu kerameti gören herkes feryat edip şeyhten özürler dilemeye başladı. Şeyh onlara: “Bütün söylediklerinizi size helal ettim. Bu tabağın sırrına gelince, onu Allah’tan diledim. O da bana doğru yolu gösterdi. Evet, yarım dinar az bir miktar, ama ele geçmesi çocuğun ağlamasına bağlı. O çocuk ağlamadan merhamet denizi coşup köpürmez” dedi.¹

İyi niyetle, şahsî menfaat peşinde koşmadan yardım etme davranışının erdem olduğunu vurgulayan bu hikâye, aynı zamanda İslâm dininin, kul hakkını daima gözetme prensibini de açıkça ortaya koymaktadır. Kendi menfaatini geri planda tutmanın birinci şart olduğu böylesi durumlarda ikinci şart, uygun yol ve yöntemin bilinmesi ile amaca ulaşılabilmesinin idrakidir.² Duygusal zekanın en önemli göstergelerinden biri olan yardımlaşma yahut dînî tasavvufî literatürde önemle vurgulanan bir kavram olarak diğergâmlık, oturup sadece bir yakarıyla beklemeyi değil, Allah’ın rahmetini çekecek yöntemler aracılığıyla aksiyona geçmeyi gerektirmektedir. Sözü yine Mevlânâ’ya bırakalım:

Duvarların yardımı olmasa evler, ambarlar nereden meydana gelirdi?
Her duvar birbirinden ayrı olsa tavan, havada nasıl olur da direksiz, dayanaksız durur?

Mesnevî, VI, 519

Adalet ve Güçlü Kurumlar: SKH 16 (“Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar”), hukukun üstünlüğünü, ayrımcılığın kaldırılmasını ve her türlü şiddete karşı durmayı vurgular. Bu hedefler, İslamiyet’in ve tasavvufun özünde yer alan “güçlünün zayıfı ezmemesi” ilkesiyle tamamen örtüşmektedir.

1 Nevzat Tarhan, *Mesnevî Terapi*, 22. Baskı, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2022), 225-226.

2 Tarhan, *Mesnevî Terapi*, 226-227.

Teknolojik başarı, insanlığın eski çağlara göre daha zengin olması, insanların egolarının kabarmasına neden oldu. “Tanrı’ya ne gerek var?” diyen insanlar çoğaldı ve bunu bilim adına ifade emeye başladılar. Eski çağlarda değer vermemek ve inançsızlık eğitimsizlikten geliyordu. Bugün bilim ve teknoloji adına dine gerek olmadığı ve hesap vereceğimiz doğüstü güç olmadığı duygusu gelişti. Bireysellik bencillığe dönüştü. “Kuvvetliysem zayıfı yok etmek hakkımdır. Ben özel ve önemliyim, başkası açlıktan ölse bana ne, ben tok olduktan sonra” anlayışı bu kişilerin ego idealleri oldu. Zayıf insan ve milletleri çalıştırıp sırtlarından beslenmek onların doğal haklarıydı.³

Bugün, insanların barış içinde beraber yaşayacağı küresel bir düzen için seküler ahlâkî öğretilerin ve bütün dinlerin uzlaştığı insanî değerlere ihtiyaç vardır. İyilerle kötüler arasındaki mücadeleden küresel ahlâk, şiddet içermeyen kültür, insanlık bilinci, adil ekonomik düzen, paylaşma ahlâkı çoğunluğun kabul ettiği altın standart olmazsa küresel barış sağlanamayacaktır.⁴

İslâm tasavvufu, adaleti Allah’ın sıfatlarından biri olarak görür ve kişiye “nefsine reva görmediğin bir şeyi başkasına yapma” kuralını öğretir. Osmanlı İmparatorluğu’nun Balkanlar’da farklı dinlere gösterdiği hoşgörü ve Yavuz Sultan Selim’in İbn-i Kemal’in uyarısıyla katliamdan vazgeçmesi gibi tarihi örnekler, bu anlayışın pratik yansımalarıdır.

Doğaya Saygı ve Sorumlu Tüketim: SKH’ler 13, 14 ve 15. etiketlerle iklim eylemi, deniz ve kara yaşamının korunması gibi konuları ele alırken, tasavvuf da doğayı bir emanet olarak görme yaklaşımını benimser. *Yarın Kıyamet’in kopacağını bilerseniz bile bugün elinizdeki fidanı dikişiniz*⁵ hadisi, toprağa “ana

3 Nevzat Tarhan, *Çağın Vicdanı: Bediüzzaman*, (İstanbul: Nesil Yayınları, 2012), 191.

4 Tarhan, *Çağın Vicdanı: Bediüzzaman*, 189-190.

5 Buharî, el-Edebül-Müfred, 168.

gibi” yaklaşma ve israfı reddetme anlayışı bu uyumun kanıtıdır. Bu bakış açısı, kapitalizmin dünyayı bir mülk gibi görmesinin aksine, insanın dünyada bir emanetçi olduğunu vurgular.

Modern dönemin dünya tasavvurundaki dramatik değişim, bilgi ve bilginin kaynağı konusundaki yaklaşımları da kökünden değiştirmiştir. Bu değişim, insanın aslında kim olduğu, onun doğa ve yaratıcıyla kurduğu ilişkinin mahiyetini de defomasyona uğratmıştır. Gerçekte kim olduğu konusunda kendisini tam bir karmaşa içinde bulan insan, halifelik vasfını unutarak, “efendilik”, “yarı tanrılık” iddialarına sahip çıkmaya başlamış, dolayısıyla çevresiyle kurduğu iletişimde sorumluluk ve idrak sahibi varlık olmaktan, salt aklî ve rasyonel prensiplerle hareket eden hâkim varlık olma yolunda süratle ilerlemiştir. Bâtınında yaşadığı varoluşuna dair mânevî kriz, onu aslen ait olduğu topraktan uzaklaştırmış, ezeli dostunu kendisine düşman edinmesiyle neticelenmiştir. İşte içinde yaşadığımız zamanın acı bir gerçeği olan iklim krizlerinin en önemli sebeplerinden biri budur. Bu nedenle insanın kendini tanıması, gerçekte ait olduğu yeri bilmesi ve sorumlu varlık olarak davranması hayati önemdedir.

Bugün modernizmin sunduğu özgürlük tanımında “Canının istediğini yap, hoşuna giden ne varsa yap, duvarları yık, zincirleri kır, özgür ol” anlayışı hâkimdir. Oysa özgürlükle sorumluluk arasında bir dengenin olması gerekir. Bu dengeyi modernizm bozmuştur. Çünkü hümanist felsefenin verdiği “Canının istediğini yapmak, eğlenmek senin hakkındır; eğer eğlenmiyorsan, zevklerini tatmin edemiyorsan özgür değilsindir” tarzındaki anlayış, zevkleri kısıtlayan her şeyi, özgürlüğü kısıtlayan bir unsur olarak algılatıyor. Kişi, kendine söylenen her “hayır”ı özgürlüğüne vurulmuş bir ket sanıyor. Sonra da zamanla

toplumla çatışmaya başlıyor ve yalnızlaşıyor. Özgürleşmek isterken mutsuzlaşıyor.⁶

Bu nedenle “İnsanların benden beklediği gibi kurallara uymam özgürlüğüme engel olacak” düşüncesi, toplumdaki vicdanî kurallara, etik ve sosyal kurallara uyma konusunda hoşnutsuzluğa sebep olur. Aslında bunlara uymak insanın davranış ve özgürlüğüne engel değildir. Mevlânâ gibi tasavvuf büyüklerinin, İslam dininin “sorumlu varlık olarak insan” tasavvuru hakkında bize öğrettiği şudur: “Akıl hastası bir insan kendini özgür hissedebildiği halde, sağlıklı bir insanın kendini özgür hissetmesi gerekirken toplumsal kurallara uyarak özgürlüğünün kısıtlandığını düşünmesi yanlıştır. Kendi iç dünyamıza istediğimiz kadar özgürlük verme hakkımız var. Ama kurallara uymaktan ötürü kendimizi kötü hissetmeyelim. Kendimizi iç dünyamızda kontrol edebileceğimiz şeylerle özgür turalım.”⁷

Eğitim ve Bilgiye Erişim: SKH 4, “Nitelikli Eğitim” hedefiyle her bireyin potansiyelini gerçekleştirmesi için eşit fırsatlar sunmayı amaçlar. Tasavvuf, ilmi “kişiyi kendine ve Rabbine yaklaştıran yol” olarak tanımlar ve bireysel öğrenmeyi, içsel farkındalığı ve hal diliyle öğrenmeyi yüceltir. Bu, bilgiye erişim ve potansiyeli gerçekleştirme hedefleriyle paraleldir. “Âlimlerin mürekkebi şehitlerin kanından daha faziletlidir” anlayışı, bilginin ve ilmin yüceliğini vurgular.

İnsanın ne istediğini bilmesi, o kişinin kendisini tanımasıyla yakından alakalıdır. Modern psikolojinin yeni yeni fark etmeye başladığı ve farkındalık olarak üzerinde durduğu konu: “Öz bilinç ve kendini tanıma” Bir harita düşünün. Bir yere gitmek istiyorsunuz, işaretleylebilmeniz için önce gideceğiniz yerin nerede olduğunu bilmeniz gerekir. Nerede olduğunu bilerseniz en uygun, en kısa yolu

6 Tarhan, *Mesnevî Terapi*, 58-59.

7 age. 60.

oluşturabilirsiniz, aksi olursa yolunuzu şaşırırsınız. Hayat da aynı şekildedir. Bir insanın hayatta amacı, ego ideali olacak. Bir kimsenin amacının olabilmesi için o amacına uygun kendi güçlü, zayıf yönlerini tanıması lazım.⁸

“Mârifetü’n-nefs” olarak tanımlanan terim, felsefede kişinin kendi varlığını kavrama süreci, ahlâkta nefsini aşağı vasıflardan arındırarak ahlâk-ı hamîde ile donatması ve tekmül etmesi olarak ele alınırken tasavvufta sâlikin kendi nefsi hakkında bilgiye ulaşmasını işaret eder. Zira kişi ancak bu yolla “mârifetullah” yani Hakk’a dair bilgiye erişebilir ki bunu sırrı tasavvuf ehlinin sıkça başvurduğu ve Hz. Peygamber tarafından tanımlanan şu formül cümlede gizlidir: “Kendini bilen Rabbin bilir.” Tasavvuf ehli, kişinin kendini bilmesinin önemini, Kur’ân-ı Kerîm’den birtakım âyetlerle de delillendirmiştir. Örneğin, “İnsanlara ufuklarda ve kendi nefislerinde âyetlerimizi göstereceğiz.” (Fussilet 41/53)⁹

Bu süreçte her bir ferдин istidâdı yani fitrî yönelimi büyük önem taşır. Bu sebeple tasavvufî eğitim metodlarında mânevî rehberin sâlikin istidâdını göz önünde tutması beklenir. Bu da, tasavvufî metodun, kişinin potansiyelini gerçekleştirmesi hususunda ne denli doğru bir yaklaşım sahibi olduğunun açık bir göstergesidir.

Yine, İslâm dininde ilmin önemi âşikârdır. Kur’ân ve hadisler ilim sahiplerinden, kendisine ilim verilenlerden, onların dünya ve âhiretteki yüksek derecelerinden, bilenlerle bilmeyenlerin bir olmadığından ve ilahi hakikatlerin delillerini kavramak için akletmek gerektiğinden sıklıkla söz eder. Aynı şekilde tasavvuf büyüklerinin bir çoğu, eserlerinde, ilmin, aklın ve kalbin mârifetullahı

erişme noktasındaki önemine değinmişlerdir. Mevlânâ’nın “ilim bilmeyi, aşk olmayı öğretir” sözü, kalple akıl, hisle düşünce, aşkla realite arasındaki mesafeyi kapatmayı ve görünürdeki çatışmayı giderme anlamında bizlere yol göstermektedir.¹⁰

Cinsiyet Eşitliği: SKH 5, toplumsal cinsiyet eşitliğini ve kadınların güçlendirilmesini hedefler. Tasavvuf ise Râbiatü’l-Adeviyye (ö. 185/801?) gibi kadın mutasavvıfları örnek göstererek, Hakk’a ulaşmada cinsiyet ayrımı olmadığını vurgular. İslamiyet’in 1400 yıl önce kadına miras hakkı gibi önemli haklar tanıması, o dönemde kadınların insan olup olmadığının tartışıldığı Batı dünyasının çok ilerisinde bir anlayışı ortaya koymaktadır.

İslâm’dan önceki din ve kültürlerin kadına yaklaşımlarının ekseriya olumsuz bir tutumda olduğu bilinen bir gerçektir. Eski Yunan ve Roma’da kadın aşağı bir varlık sayılarak alınıp satılabilen, yalnızca ev işlerinde çalışabilen, yeryüzündeki kötülüklerin sebebi olarak addedilen ve hukukî hiçbir hakka sahip olmayan bir varlık olarak görülmüştür. Yahudilik ve Hıristiyanlık gibi semâvî dinler ise, kadına karşı daha çelişkili bir yaklaşıma sahiptir. Kimi zaman onu güzel muameleye layık bir varlık olarak görürken kimi zaman da onu bütün kötülüklerin kaynağı olarak gören, yoldan çıkarıcı lanetli bir yaratık olarak ele almıştır. Katı materyalizmin etkisi altındaki modern dünya ise kadını bir meta olarak görmekte, görünürde birtakım haklara sahip olmasına rağmen onu tüketim ve cinsellikle ilişkilendirerek ele almaktadır.

İslâm ise gerek ibadet ve taate yönelik konularda gerekse hukuki hak ve özgürlerin tesis ve uygulanmasında erkeğin kadına, kadının da erkeğe üstünlüğüne imkan vermez. Örneğin, bir kimse erkek olduğu için cennete hak kazanmaz yahut kadın olduğu için iba-

8 Nevzat Tarhan, *Hiz. Mevlana ile Aile Terapisi*, 3. Baskı, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2020), 233.

9 Bkz. Süleyman Uludağ, “Ma’rifet-i Nefs”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, 2003, XXVIII: 56-57.

10 Nevzat Tarhan, *Aşk Terapi*, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2014), 71.

deti daha makbul sayılmaz. Bir yandan ilk Müslüman olan Hz. Hatice'nin vefat yılını "Hüzün Yılı" olarak adlandırırken, diğer yandan Hz. Fâtıma'nın "peygamber kızı" olmakla cennete girmeyi garanti edemeyeceğini açıkça beyan eder. Bununla birlikte, kadının toplumsal ve ferdî statüsünü muhafaza eden ve aile içindeki konumunu netleştiren birçok hakkın, Batı'ya ancak İslâm'dan 13-14 asır sonra intikal ettiği de tartışılmaz bir hakikattir.

4. Sonuç

Günümüzde küresel bir narsisizm salgını yaşanmaktadır. Batı değerlerinin yarattığı hayal kırıklıkları, bütüncül bir adalet ve barış arayışını zorunlu kılmıştır. İşte tam da bu noktada, SKH'lerin küresel hedefleri ile tasavvuf öğretisinin erdem ahlâkı buluşmaktadır. İlk bakışta birbirinden bağımsız gibi görünen tasavvuf ve kalite kontrol kavramlarının, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) bağlamında anlamlı bir sinerji ve teorik bütünlük sergilediğini söylemek mümkündür. Bu yazıda, "Yoksulluğa Son", "Eşitsizliklerin Azaltılması", "Barış ve Güçlü Kurumlar" ile çevresel sürdürülebilirlik hedefleri gibi küresel amaçların, tasavvufi düşüncenin merkezinde yer alan prensiplerle nasıl derin bir uyum içinde olduğunu detaylandırmıştır.

Tasavvuf, bireye içsel bir derinlik ve ahlaki bir zemin sunar. Narsisizmin panzehiri olan erdem ahlâkını öğretir. Bu öğretiyi mühendise, hekime, kısacası herkese ulaştırmak, bir tasavvuf enstitüsünün temel amacıdır. Bu değerleri bilimle buluşturmak, onları daha sağlam ve kabul edilebilir kılar. Liderlik psikolojisinde olduğu gibi şahsa değil; davaya, ideallere ve Allah'a bağlılık, gerçek liderliğin ve sürdürülebilir sistemlerin anahtarıdır. Tasavvufun önerdiği kanaatkârlık, israf karşıtı tutum ve diğergâmlık gibi ahlaki erdem-

lerin, sorumlu tüketim ve yoksullukla mücadele hedeflerine içsel bir motivasyon kaynağı sağladığı görülmüştür. Benzer şekilde, tüm insanları eşit ve potansiyel olarak kâmil görme anlayışı, eşitsizliklerin azaltılması ve gerçek anlamda kapsayıcı bir toplumsal yapının inşası için güçlü bir etik zemin teşkil etmektedir. Doğayı bir emanet olarak gören ve nefsi sorumlu bir varlık bilinciyle terbiye etmeyi hedefleyen tasavvufi yaklaşım ise, modern kalite ve sürdürülebilirlik anlayışlarının özünü oluşturan sistematik düşünce ve sürekli iyileştirme (tekâmül) felsefesiyle örtüşmektedir.

Sonuç olarak, tasavvuf bir kalite kontrol aracı olarak, insanlığın küresel sorunlarına karşı hem mânevî hem de pratik, son derece değerli ve güncel bir çözüm önerisi sunmaktadır. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ulaşma yolunda sadece teknokratik ve dışsal çözümlere odaklanmak yeterli değildir. Bu çalışma, bireyin içsel dönüşümünü ve ahlaki kemalâtını merkeze alan tasavvufi geleneğin, sürdürülebilir kalkınmanın insani ve etik boyutuna yapabileceği vazgeçilmez katkıyı gözler önüne sermiştir. Gelecekteki araştırmalar, bu teorik çerçevenin pratik politika önerileri ve kurumsal modellerle nasıl desteklenebileceği üzerine yoğunlaşmalıdır.

Kaynaklar

- Tarhan, Nevzat. *Aşk Terapi*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2014.
- . *Çağın Vicdanı: Bediüzzaman*. İstanbul: Nesil Yayınları, 2012.
- . *Hz. Mevlana ile Aile Terapisi*. 3. Baskı. İstanbul: Timaş Yayınları, 2020.
- . *Mesnevî Terapi*. 22. Baskı. İstanbul: Timaş Yayınları, 2022.
- Uludağ, Süleyman. "Ma'rifet-i Nefs". *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXVIII, 2003, 56-57.